

Уманський національний
університет садівництва

Факультет економіки
і підприємництва

Кафедра підприємництва,
торгівлі та біржової
діяльності

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Методологія та методи соціальних досліджень»

Рівень вищої освіти:	<u>другий (магістерський)</u>
Спеціальність:	<u>232 Соціальне забезпечення</u>
Освітня програма:	<u>Економіка соціального забезпечення</u>
Курс (рік навчання)	<u>1</u>
Форма навчання:	<u>денна</u>
Кількість кредитів ЄКТС:	<u>3</u>
Мова викладання:	<u>українська</u>
Обов'язкова/вибіркова:	<u>обов'язкова</u>

Лектор курсу	Олександр Бурляй
Профайл лектора	kaf_pt@udau.edu.ua; unuspidpruemnutstvo@gmail.com
Контактна інформація лектора (e-mail)	burliai-ekonomika@ukr.net
Сторінка курсу в MOODLE	https://moodle.udau.edu.ua/course/view.php?id=2070

ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Мета курсу	Мета курсу (інтегральна компетентність) - здатність розв'язувати складні комплексні задачі і практичні проблеми в галузі соціального забезпечення (соціального захисту) або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов та вимог.
Завдання курсу	<ul style="list-style-type: none">➤ ознайомити здобувачів з загально-теоретичними питаннями логіки, методології та методів пізнання, акцентуючи увагу на методологічній складовій в організації соціальних досліджень у сфері економіки;➤ ознайомити здобувачів з основами системного підходу і організації соціальних досліджень;➤ ознайомити здобувачів зі специфікою впровадження результатів соціальних досліджень відповідно до фаху підготовки та системою оцінки їх ефективності та перспективи розробки в контексті світової практики;➤ підвищити рівень розуміння логіки соціального методу та проблемного контексту обґрунтування;➤ застосовувати сучасні інформаційні технології у науковій і професійній діяльності;➤ сформувати навички аналізу наукового тексту;➤ сформувати навички систематизації інформації та обробки масивів даних.➤ набути безпосередній досвід організації кваліфікаційного дослідження на присвоєння звання магістра з соціального забезпечення;➤ навчити застосовувати апробовані методи, методологію та дослідницькі засоби, інструментарій соціальних досліджень для вирішення проблем економічної сфери;➤ застосовувати сучасні інформаційні технології у науковій і професійній діяльності;➤ розвинути достатній рівень аналітичного і критичного мислення.

Компетентності	<p>загальні: ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК 3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт. ЗК 5. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.</p> <p>фахові: ФК 1. Здатність до використання сучасних теорій, методологій і методів соціальних та інших наук стосовно до завдань фундаментальних і прикладних досліджень у галузі соціального забезпечення. ФК 2. Здатність планувати та здійснювати соціальні дослідження з метою виявлення й аналізу соціально значимих проблем і факторів досягнення соціального благополуччя різних груп населення.</p>
Програмні результати навчання	<p>ПРН 1. Використовувати сучасні теорії, методологію і методи соціальних та інших наук стосовно до завдань фундаментальних та прикладних досліджень у сфері соціального захисту.</p> <p>ПРН 2. Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань щодо соціального забезпечення, формулювати висновки та рекомендації щодо його впровадження.</p> <p>ПРН 6. Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для розвитку професійних навичок та якостей.</p> <p>ПРН 7. Застосовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних задач та здійснення наукового дослідження.</p> <p>ПРН 10. Пояснювати та надавати обґрунтовані відповіді населенню щодо форм, методів та засобів надання соціальної допомоги, пенсійного забезпечення та страхування.</p> <p>ПРН 11. Планувати і проводити наукові дослідження в системі соціального захисту населення та висвітлювати їх результати.</p>

СТРУКТУРА КУРСУ

Тема	Години (семінарські, лабораторні)	Зміст тем курсу	Завдання	Оцінювання (балів)
Змістовий модуль 1				
Тема 1. Сутність, види та процес соціологічних досліджень	-/2	Поняття методології і методів соціологічного дослідження. Специфіка методології в соціології. Помилки буденного спостереження і необхідність соціологічних досліджень. Логіко-емпіричний характер соціологічних досліджень. Моделі наукового пізнання. Види соціологічних досліджень.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	5
Тема 2. Етика досліджень в соціології. Topic 2. Research ethics in sociology. *	-/2*	Поняття етики та професійної етики. Етичні зобов'язання по відношенню до колег. Сумірність вигоди від соціологічного дослідження і можливих негативних наслідків для людей, що вивчаються. Concept of ethics and professional ethics. Ethical obligations towards colleagues. Proportion of benefits from sociological research and possible negative consequences for the people being studied.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle. Completing practical tasks given in the instructional and methodological materials, passing testing in the Moodle electronic learning support system	5

Тема 3. Методологічний та методичний соціологічного дослідження.	-/2	Етапи дослідження : формулювання проблеми дослідження; розробка дослідження; збір даних; обробка даних; аналіз даних; інтерпретація результатів; підготовка звіту. Проект дослідження, обов'язкова інформація в проекті дослідження: проблема і мета дослідження; огляд літератури; об'єкт вивчення; методи вимірювання; методи збору даних; проект аналізу даних; графік проведення дослідження; бюджет.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	6
Тема 4. Вибірка: суть, типи та процедури відбору**.	-/2**	Суть вибіркового методу та його роль у соціології. Логічна схема переходу від об'єкта дослідження до одиниць спостереження (опитування). Поняття генеральної й вибіркової сукупностей дослідження. Стратегія з'ясування співвідношення генеральної та вибіркової сукупностей дослідження. Визначення обсягу вибірки. Етапи вибіркового методу. Критерії та поняття оцінки якості вибірки.. Програмові вимоги до вибірки соціологічного дослідження. Детерміновані методи (цілеспрямований підхід) вибірки: нерепрезентативна; поверхова; квотна; вибірка за принципом «снігової кулі». Ймовірнісні методи (імовірнісний підхід) вибірки: проста випадкова; систематична; стратифікована; кластерна (одноступінчаста, двоступінчаста та багатоступінчаста). Природа і характер помилок вибіркового дослідження. Переваги та недоліки розглянутих методів формування вибірки: порівняльний аналіз.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	5
Модульний контроль 1			Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	10
Змістовий модуль 2				
Тема 5. Поняття вимірювання та способи перевірки його надійності	-/2	Поняття вимірювання, його особливості в соціології. Якісні та кількісні характеристики соціальних об'єктів. Рівні вимірювання і шкали. Застосування різних рівнів вимірювання соціологічних змінних. Конструювання шкали. Передумови надійності майбутньої шкали: якісна класифікація об'єктів. пошук протяжності виділених в якісному аналізі властивостей об'єктів; встановлення емпіричних індикаторів або зовнішніх ознак тих властивостей об'єкту, які піддаються розташуванню в континуум; з'ясувати, чи всі одиниці, складові об'єкту, що вимірюється укладаються в ряд, що ранжується.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	5

		<p>Поняття індикатору та індексу. Поняття надійності вимірювання. Складові достовірності результатів дослідження. Основні джерела помилок вимірювання. Способи зменшення помилок вимірювання. Приклади помилок вимірювання. Способи перевірки шкали на стійкість.</p>		
Тема 6. Методи вивчення явищ соціальної реальності	-/4	<p>Спостереження як метод дослідження явищ соціальної дійсності. Особливості експериментального дослідження явищ соціальної дійсності. Метод аналізу документів. Контент-аналіз. Опитування. Соціометрія.</p>	<p>Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle</p>	8
Тема 7. Якісні методи соціологічного дослідження.	-/4	<p>Теоретичні основи якісного підходу до вивчення явищ соціальної реальності. Особливості методології якісного дослідження. Пізнавальні можливості та обмеження якісних методів соціологічного дослідження. Відмінності стратегій дослідження згідно з постулатами кількісної та якісної методологій: порівняльний аналіз. Логіка якісного дослідження. Типи якісних досліджень: Фокус-група. Біографічне дослідження. Метод «вивчення випадку». Візуальні дослідження. Проективні дослідження. Етнографічне дослідження. Новітні теоретико-методологічні пошуки: психосемантика та соціологіка. Організаційні особливості якісного соціологічного дослідження. Методика вивчення соціальної дистанції. Анімалістична символіка в оцінці явищ соціальної реальності. Психосемантика кольору в дослідженні картини соціальної реальності. Проективний малюнок у вивченні стереотипів. Методика незакінчених речень.</p>	<p>Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle</p>	8
Тема 8. Порівняльні дослідження	-/2	<p>Порівняння як дослідницька процедура та форма презентації емпіричних даних. Атрибутивні судження і судження відношень (релятивні судження): порівняльний аналіз можливостей відтворення соціальних характеристик. Умови та правила застосування порівняльного методу для вивчення явищ соціальної реальності. Вимоги до інструментарію порівняльного соціологічного дослідження. Конструювання еталона вимірювання. Вибірка порівняльних соціологічних досліджень. Особливості організації порівняльного соціологічного</p>	<p>Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle</p>	5

		дослідження.		
Модульний контроль 2			Проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	10
Змістовий модуль 3				
Тема 9. Аналіз даних соціологічного дослідження	-/2	Процес підготовки даних соціологічного дослідження до аналізу: Перевірка та редагування даних. Кодування. Перетворення даних. Статистичне коригування. Вибір стратегії аналізу даних соціологічного дослідження. Рівні соціологічного аналізу емпіричних даних. Форма розподілу даних соціологічного дослідження. Типи перевірки гіпотез соціологічного дослідження. Якісний аналіз: особливості й процедури. Кількісний аналіз: базові твердження та поняття.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	5
Тема 10. Основи статистичного аналізу даних соціологічного дослідження	-/2	Планування методів статистичного аналізу. Класифікація статистичних методів. Методи одновимірного статистичного аналізу метричних даних однієї вибірки: Незалежні методи одновимірного статистичного аналізу метричних даних двох і більше вибірок. Узаємопов'язані методи одновимірного статистичного аналізу метричних даних двох і більше вибірок. Багатовимірні методи статистичного аналізу однієї, декількох та взаємозалежних змінних. Основи методів статистичного аналізу: .Варіаційний ряд. Дисперсійний аналіз. Кореляційний аналіз. Регресійний аналіз. Кластерний аналіз. Факторний аналіз.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	5
Тема 11. Основи організації обробки соціологічної інформації за допомогою EOM	-/4	Планування обробки даних соціологічного дослідження. Пакети прикладних програм статистичного аналізу соціальних даних, котрі використовують в Україні. Пакет SPSS: особливості роботи, основні функціональні блоки програми, можливості застосування.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення навчання в Moodle	8
Тема 12. Підсумкові документи соціологічного дослідження	-/2	Контрольний бланк оцінки якості соціологічного дослідження. Трактатування та пояснення підсумків соціологічного дослідження. Принципи моделювання. Звіт: вимоги, структура, композиція змістовної частини, оформлення, висновки та рекомендації. Наукова публікація. Публікація в засобах масової інформації.	Виконання практичних завдань, наведених в інструктивно-методичних матеріалах, проходження тестування в системі електронного забезпечення	5

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для заліку
90 – 100	A	зараховано
82-89	B	
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	
35-59	FX	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Паніна Н. В. Технологія соціологічного дослідження. Київ: Наукова думка, 2006. 232 с.
2. Як провести соціологічне дослідження: методичні рекомендації / Упоряд. та заг. ред. О.М. Балакіревої та О.О. Яременка. – К.: Державний ін.-т проблем сім'ї та молоді, 2004. – 264 с.
3. Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування: підручник. Київ: Києво-Могилянська академія, 2017. 342 с.
4. Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / За заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К., Іванова В. Київ: Кондор, 2018. 256 с.
5. Гоманюк М.А. Інтерв'юер у масовому опитуванні. Кишеньковий навчально-методичний посібник. – Херсон : Гілея, 2013. – 84 с
6. Богдан О. Що варто знати про соціологію та соціальні дослідження. Київ: Дух і Літера, 2015. 380 с. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7700/Bogdan_SocResearch.pdf
7. Якісні дослідження в соціологічних практиках: навчальний посібник / За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. Київ: Інститут соціології НАНУ, 2009 400 с. https://i-soc.com.ua/assets/files/library/gs_ok.pdf
8. Маковецький А. М. Надійність соціологічної інформації [Текст] : навч. посібник / А. М. Маковецький; Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. – Чернівці : ЧНУ, 2009. – 48 с.
9. Вербець В.В. Методологія та методика соціологічних досліджень: Навчально-методичний посібник. – Друге вид. доп. і перероб. – Рівне: РДГУ: Інститут соціальних досліджень, 2006. – 167 с.
10. Мазурик О. В., Єрескова Т. В., Никифорова Н. О. Методологія та методи соціологічних досліджень: практикум. Донецьк: Східний видавничий дім, 2011. 232 с.
11. Вербець В.В. Методологія та методика соціологічних досліджень. – Острог, 2001. 185 с.
12. Рюль В. О. Застосування методу Case Study у роботі з дітьми вулиці // Наукові студії Львівського соціологічного форуму «Багатомірні простори сучасних соціальних змін» : Збірник наукових праць. – Львів: Видавничий центр Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2008. С. 244–249
13. Соціологія: Хрестоматія (від першоджерел до сучасності). У 2-х томах. – Т.1. – Львів:

- ЛьвДУВС, 2019. – [Електронний ресурс] <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1/1/%D0%93%D1%83%D1.pdf>
14. Ott R.L, Iongnecker M. An Introduction To Statistical Methods And Data Analysis (7th Edition).- Cengage Learning, 2016 - 1174 p ~ p. 1-58,232-365,482-710
 15. CleffT Applied Statistics And Multivariate Data Analysis For Business And Economics. - Springer, 2019 .-474 p .- p . 1-57,71-109,353-366,407-441
 16. Babbie E. The Practice of Social Research, 12th Ed - Wadsworth, Cengage Learning, 2010 - 530 p. - p. 90-228? 421-50
 17. Meyers L.S., Gamst G.C., Guarino A.J. Performing Data Analysis Using IBM SPSS. - Wiley, 2013. - 720 p. - p. 57-76, 157-210, 255-264, 331-352, 457-474, 621-642

Додаткова література:

1. Burliai A.P., Burliai O. L., Kovalev L., Smertenuk I. Methodological aspects of determination of energy potential of biomass of plant products. *Modern Scientific Researches*. IssueNo.12. Part3. May 2020. Pp.30-35.
2. Бурляй А. П., Бурляй О. Л., Ковальов Л.С. Методологічні аспекти проведення економічного аналізу екологізації сільського господарства. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. Умань, 2020. Вип.96. Ч.2: Економічні науки. С.54–69.
3. Бурляй А.П., Бурляй О.Л., Побережець І.І., Журавель Р.О. Аналіз міграційних процесів: ризику для сільського господарства України. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. Умань, 2022. Вип.100. Ч.2. С. 284-290. DOI: 10.31395/2415-8240-2022-100-2-284-290.
4. Чернега І.І., Фротер О.С., Бондаренко Н.В., Бленда Н.О., Бурляй О.Л. Соціальне підприємництво та лідерство в процесі управління соціально-трудовами відносинами. Наука і техніка сьогодні. Серія Економіка. 2023. № 1(15) 2023. С.72-85.
5. Alina Burliai, Maryna Demianchuk and Oleksandr Burliai (2023). Unintended transnationalism of Ukrainian military migrants in Poland: Socio-cultural aspect. *Problems and Perspectives in Management*, 21(2), 426-438. doi:10.21511/ppm.21(2).2023.40 (Scopus) Q1
6. Maryna Demianchuk, Alina Burliai, Oleksandr Burliai, Natalia Maslii. Fale migrantówwojennych w krajach Unii Europejskiej w związku z wybuchem wojny w Ukrainie/Хвилі військових мігрантів у країнах Євросоюзу через початок війни в Україні. Monografia. Migracje i uchodźstwo ludności – trendy, problemy, wyzwania. Wydawnictwo Naukowe TYGIEL sp. z o.o. ul. Głowackiego 35/341, 20-060 Lublin. P.44-77. ISBN 978-83-67104-94-4
7. Барвінський А. О. Методологія та методика конкретних соціологічних досліджень (КСД) // Соціологія: курс лекцій. - К.: Знання, 2005. - С. 55 - 77.
8. Барвінський А. О. Соціологічний аналіз суспільства як системи // Соціологія: курс лекцій. - К.: Знання, 2005. -С . 125 - 158
9. Болотіна Є. В., Мішура В. Б. Соціологія : навчальний посібник. - К.: Центр навч. л-ри, 2007. - 128 с.
10. Гіденс Е. Соціологія. - К.: Основи, 1999. - 726 с.
11. Горбачик А. П., Сальнікова С. А. Аналіз даних соціологічних досліджень засобами : навч. Посіб. - Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 164 с.
12. Джонсон А. Тлумачний словник з соціології. – Львів: Вид-во ЛНУ, 2003. С. 480 с.
13. Лубкович І. Предмет конкретних соціологічних досліджень // Соціологія і журналістика : підручник. - Львів, 2005. С. 19-22.
14. Лукашевич М. П. Методологія і технології соціологічних досліджень // Соціологія: підручник. 2-ге вид. - К.: Знання, 2006. С. 364-404.
15. Методичні рекомендації щодо технології проведення в Україні соціологічних досліджень з євроатлантичної тематики: [підготовлено Інститутом трансформації суспільства] //

Вступ до НАТО - стратегічний вибір України: монографія / за заг. ред. О.І. Соскіна. - К , 2008. - С. 180- 189

16. Організація соціологічних досліджень, методи збирання та аналізу соціологічної інформації // Практикум з соціології: навч. посібник / за ред. В. М. Пічі. - Львів: Новий світ, 2004. С. 348-366.

17. Паніна Н. Технологія соціологічного дослідження: курс лекцій. 2-ге видання, доповнене. — К : Інститут соціології НАН України, 2007. 320 с.

18. Паніотто В. І., Максименко В. С., Харченко Н. М. Статистичний аналіз соціологічних даних. - К.: Вид. дім «КМ Академія», 2004. 270 с.

19. Соціологічна думка України: навч. посіб. — К : Заповіт, 1996. 423 с.

20. Соціологічна енциклопедія / укл. В. Г. Городяненко. - К.: Академвидав, 2008. 456 с.

21. Соціологія: навч. посіб. / за ред. С.О. Макеєва. - К.: Знання, 2003. 455 с.

22. Удотова Л. Ф. Соціальна статистика: підручник. — К.: КНЕУ, 2002. 376 с.

23. Черниш Н. Соціологія: курс лекцій. 3-тє вид. — Львів: Кальварія, 2003. 544 с.

24. 100 запитань і 100 відповідей про підготовку й атестацію наукових і науково-педагогічних працівників: довідник / [автор-упорядник Ю.І.Цеков; за ред. Р.В. Бойченка]. – [2-ге вид., виправлене і доповнене]. – К.: Редакція «Бюлетеня Вищої атестаційної комісії України», Вид-во «Голока», 2005. 80 с.

25. Albers M J. Introduction to Quantitative Data Analysis in the Behavioral and Social Sciences. - John Wiley & Sons, 2017-219 p. - p. 1-48, 197-213

26. Cronk V.C. How to Use SPSS A Step-By-Step Guide to Analysis and Interpretation (10th ed). - Routledge, 2018 - 165 p. - p. 21-34, 50-77

Періодичні видання

1. Бюлетень Вищої атестаційної комісії України.
2. Вісник Національної книжкової палати України.
3. Вісник Українського інституту науково-технічної та економічної інформації.
4. Віче.
5. Вища освіта України.
6. Науковий світ

Інтернет джерела:

1. Архів журналу «Соціологія: теорія методи, Маркетинг». URL: <http://stmm.in.ua/archive/>
2. Інститут соціології НАН України. URL: <http://i-soc.com.ua/>
3. International Sociology: SAGE Journals. URL: <https://journals.sagepub.com/home/iss>
4. Київський міжнародний інститут соціології. URL: <https://www.kiis.com.ua/>
5. Портал «Медіаосвіта і медіаграмотність». URL: <http://medialiteracy.org.ua/>
6. Соціологічна асоціація України. URL: <http://www.sau.kiev.ua/>
7. Соціологічна група «Рейтинг». URL: <http://ratinggroup.ua/>
8. Соціологія та соціальні дослідження: що, як, навіщо? Онлайн курс на платформі Prometheus. URL https://courses.prometheus.org.ua/courses/IRF/SOC101/2015_T1/about
9. SOCIS: Центр соціальних та маркетингових досліджень. URL: <http://socis.kiev.ua/ua/>
10. Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка. URL: <http://www.uisr.org.ua/>
11. Фонд Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. URL: <https://dif.org.ua/>
12. Центр Разумкова. URL: <http://razumkov.org.ua/>
13. Центр соціальний моніторинг. URL: <https://smc.org.ua>